

Veilinghuis negeerde waarschuwing Art Loss Register

Gestolen kunstwerk bij Sotheby's geveild

Door onze redacteurs

PIETER VAN OS en
ARJEN RIBBENS

AMSTERDAM. Veilinghuis Sotheby's heeft dit voorjaar in Londen een reliëf van de Nederlandse kunstenaar J.J. Schoonhoven geveild dat kort daarvoor was gestolen uit Museum van Bommel van Dam in Venlo. Het veilinghuis deed dit ondanks een waarschuwing van het eveneens in Londen gevestigde Art Loss Register, een databank met gestolen kunst. Omdat het politieonderzoek naar de kunstroof nog aan de gang is, wil het beursgenoteerde veilinghuis geen commentaar geven.

Het witte reliëf, van papier-maché en latexverf, ging voor 182.500 pond (213.928 euro) onder de hamer. Het veilinghuis bood het uit 1969 daterend werk aan met een vervalstetitel. In de verkoopcatalogus was het werk bovendien een kwartslaggedraaid.

Dat Sotheby's het gestolen reliëf heeft geveild, kwam aan het licht

toen een heler zich vorige week woensdag meldde bij de Amsterdamse politie met twee Schoonhovens. Dat bleken de andere twee reliëfs die in de ochtend van 22 maart waren gestolen uit het museum in Venlo. Het derde, zo verklaarde de man, had hij in juni bij Sotheby's laten veilen. Het veilinghuis zelf was al eerder naar de politie gestapt, omdat de kopers, een Britse en een Nederlandse handelaar, na de veiling tot de conclusie waren gekomen dat 'hun' Schoonhoven een gestolen werk betrof.

De Nederlandse handelaar, Paul van Rosmalen van galerie Borzo, ontdekte dat hij al eens een Schoonhoven met dezelfde titel had verkocht. Na bestudering van de achterzijde van het geveilde werk constateerde hij dat de titel was vervalst: van R69-32 was R69-39 gemaakt.

Chris Marinello van het Art Loss Register (ALR) legt uit dat titels wel vaker zijn vervalst en dat je daarmee niet ontkomt aan de spiedende blik

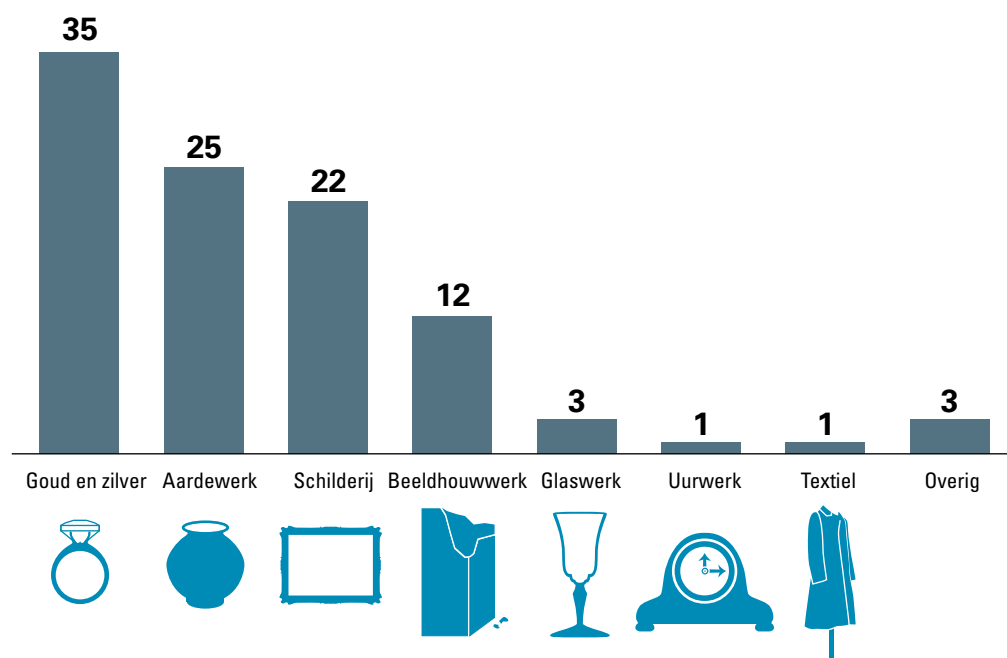
van de ALR-medewerkers. Ook het schilderij een kwart slag draaien helpt niet. „We hebben het werk door het systeem gehaald en kregen een *match*. Dat hebben we Sotheby's verteld, maar hun kenners sloten de mogelijkheid van diefstal uit.”

De directeur van het beroofde museum, Rick Vercauteren, spreekt van „de flater van de eeuw”. In kunstkringen wordt met verbijstering gereageerd. Een mogelijke verklaring wordt gezocht in tijdsdruk en de verplichting omzet te maken; veilinghuizen zouden daardoor steeds vaker fouten maken. Adviseur Matthijs Erdman hekelt ook het gebrek aan kennis bij Sotheby's. „Zeker na de waarschuwing van het Art Loss Register hadden alarmbellen moeten afgaan”, zegt zijn collega Johan Bosch van Rosenthal. „Het veilinghuis heeft de verplichting kopers te beschermen tegen gestolen kunst.”

In het nieuws: pagina 4-5

Vooral goud en zilver is gewild

Gestolen objecten bij musea en particulieren naar type, in procenten

Aantal kunstroven in Nederland neemt toe:

Datum mei 2011
Plaats Het Hofje van Mevrouw van Aerden, Leerdam
Waarde 15-20 miljoen euro

Als de politie even na drie uur 's nachts arriveert, zijn de inbrekers inmiddels vertrokken, met een schilderij van Frans Hals (1582-1666) en een van Jacob van Ruysdael (1628-1682). Het zijn de waardevolste stukken van het kleine museum, dat enkele tientallen schilderijen bezit. De onverkoopt geachte schilderijen vindt de politie na enkele maanden terug. Beide schilderijen waren in 1988 ook al eens gestolen.

Datum oktober 2012
Plaats Kunsthal, Rotterdam
Waarde 18,1 miljoen euro

Twee dieven in zwarte trainingsjacks stelen rond kwart over drie 's nachts binnen drie minuten zeven kunstwerken uit de Rotterdamse Kunsthal. Het gaat om vier schilderijen, van Henri Matisse, Paul Gauguin, Lucian Freud en Jacob Meijer de Haan en drie pasteltekeningen, twee van Claude Monet en één van Pablo Picasso. De verzekerde waarde: 18,1 miljoen euro.

de vijf grootste kunstroven in drie jaar

Datum januari 2013
Plaats Catharijneconvent, Utrecht
Waarde 250.000 euro

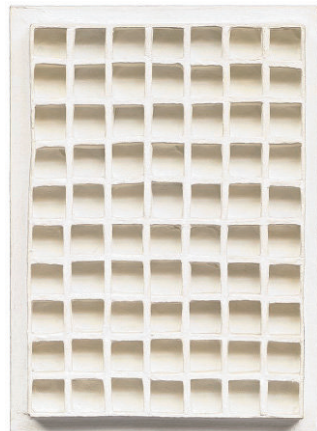
Om half drie 's middags slaan twee mannen een ruit van het museum kapot. Een van hen gaat het voor publiek geopende museum binnen, vernielt een vitrine en pakt een achttiende-eeuwse monstrans met een verzekerde waarde van 250.000 euro. Een maand later arresteert de politie drie verdachten, na een achtervolging op de A27 bij Gorinchem. De beschadigde monstrans wordt teruggevonden.

Datum maart 2013
Plaats Stedelijk Museum, Zutphen
Waarde onbekend

Rond half vier 's nachts stelen inbrekers vier zogenoemde schuttersketens uit de 15de, 16de en 17de eeuw, alle van zilver. Ook nemen ze twee avondmaalsbekers mee, een mosterdpot, een herinneringsbeker en een pronkbeker. Een tiende object is een hedendaags zilveren tafelstuk. De historische waarde van de objecten is 'gigantisch', zo laat de directeur weten. Maar omgesmolten is het metaal niet meer dan enkele tientallen euro's waard.

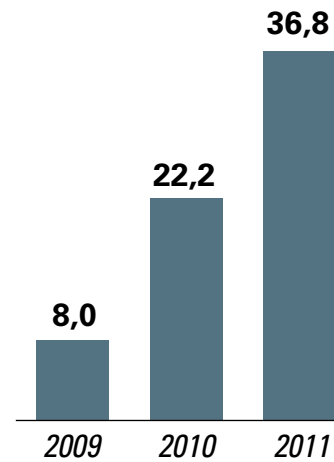
Datum maart 2013
Plaats Museum van Bommel van Dam, Venlo
Waarde 1.100.000 euro (verzekerd)

Twee mannen rukken rond vijf uur 's morgens drie reliëfs van J.J. Schoonhoven van de muur en één schilderij van de Nederlands-Tsjechische kunstenaar Tomas Rajlich. Bij aankomst treft de politie geen inbrekers, maar wel een geforceerde deur. Twee van de werken worden in augustus door heler Ryan L. naar de politie in Amsterdam gebracht. Het grootste is dan al geveild bij Sotheby's in Londen. Opbrengst: 182.500 pond, ofwel 214.000 euro

Schade steeds hoger

Geschatte materiële schade per jaar, in miljoenen euro's

Dit is een schatting van het Korps landelijke politiediensten, op basis van aangiften en politieonderzoek.

NRC 200813 / EvG, SJS, Bron: KLPD

Het verhaal van R69-32: in maart gestolen, in juni geveild

Veilinghuis Sotheby's heeft in Londen een reliëf van de Nederlandse kunstenaar J.J. Schoonhoven geveild dat kort tevoren was gestolen uit een museum in Venlo. Hoe kon dat gebeuren? Een reconstructie. „Ik zag: dit is hem. Maar dan een kwartslag gedraaid.”

Het gestolen reliëf R69-32 van Jan Schoonhoven dat Sotheby's veilde als R69-39. Foto Peter Cox

Door onze redacteurs

PIETER VAN OS en ARJEN RIBBENS
AMSTERDAM. Twee inbrekers proberen op vrijdag 22 maart van dit jaar rond vier uur 's nachts met breekijzers de achterdeur te forceren van Museum van Bommel van Dam aan het Julianapark in Venlo. Vergeefs. Dan de voordeur. Die krijgen ze vijftig minuten later wel open. Ze hollen naar binnen en komen een minuut later met vier kunstwerken naar buiten: drie reliëfs van Jan Schoonhoven en een schilderij van Tomas Rajlich. Ze zijn afkomstig uit de verzameling-Manders, een Limburgse particulier die zijn moderne kunst voor het eerst publiekelijk toont.

De inbraak wordt van begin tot eind geregistreerd door de beveiligingscamera's van het museum. Op grofkorrelige videobeelden is te zien hoe de Schoonhovens van de muur worden gerukt, door een grote en een kleine man. Museumdirecteur Rick Vercauteren: „We zijn ze de dikke en de dunne gaan noemen.”

Deslotjes van de verankeringskabels knallen uit de kwetsbare reliëfs van papier-maché. Een getuige die tegenover het museum woont, ziet hoe de mannen de werken in de kofferbak van een kleine, grijze auto gooien.

Het Art Loss Register in Londen, een gegevensbank voor gestolen en vermiste kunstwerken die mede is opgericht door de veilinghuizen Sotheby's en Christie's, verstuurt de maandag na de roof een dossier met foto's en informatie naar handelaren en veilinghuizen.

Niet veel later besteedt het tv-programma *Opsporing Verzocht* aandacht aan de diefstal, met foto's van de verdwenen kunstwerken en een signalement van de vluchtauto. Tot verbazing van Vercauteren, de museumdirecteur, worden de opnamen van de inbrekers niet uitgezonden. De officier van justitie heeft zo beslist, vertelt de politie hem. Een maand later hoort hij dat de vluchtauto is teruggevonden. Daarna blijft het stil.

Geveild

Op 27 juni veilt Sotheby's in Londen een groot reliëf van Jan Schoonhoven. Het kunstwerk, getiteld R69-39, is ingenomen door het Amsterdamse kantoor van het veilinghuis. Dat moet zijn gebeurd vóór eind april, als de veilingcatalogus naar de drukker gaat.

Sotheby's veilt niet meer in Amsterdam, maar wil het werk graag opnemen in de veiling van hedendaagse kunst, op 27 juni in Londen. Het witte reliëf krijgt een richtprijs van 150.000 tot 200.000 pond (176.000-234.000 euro). In de catalogus staat dat het een erfstuk betreft, dat indertijd rechtstreeks bij de kunstenaar is verworven. Het werk is vijf dagen te zien op de kijkdagen in New Bond Street.

The Mayor Gallery uit Londen koopt het werk, samen met galerie en kunsthandel Borzo uit Amsterdam. Beide specialisten in de kunstbeweging Zero werken wel vaker samen. Inclusief het opgeld (de fee voor het veilinghuis) draagt het aankoopbedrag 182.500 pond, of-

wel 213.928 euro. Er zijn geen andere bidders.

Paul van Rosmalen van galerie Borzo heeft een week eerder op Art Basel gestaan met een stand vol werken van Schoonhoven. Hij is Schoonhoven-specialist en kent de gestolen werken uit de Manders-collectie goed. Sterker, hij zou een van de kleine reliëfs na de tentoonstelling van Manders kopen. Eenmaal terug uit Basel gaat hij eens goed kijken wat er in Engeland is gekocht. Het is 2 juli. De titel vindt hij vreemd: R69-39. „Dat kon niet kloppen, ik had R69-39 immers een aantal jaren eerder zelf in bezit gehad.” Van Rosmalen had het verkocht aan een prominente Nederlandse verzamelaar. „Het werk heeft zelfs nog in tentoonstellingscatalogi gestaan.”

Van Rosmalen kijkt nog eens goed naar het plaatje in de catalogus van Sotheby's en ziet dat het gestolen werk uit Venlo lijkt, maar dan een kwartslag gedraaid. Hij waarschuwt zijn Britse collega. Van The Mayor Gallery gaat vervolgens een medewerker naar Sotheby's, om de hoek. Op aanraden van Van Rosmalen vraagt die om een foto van de achterkant van het reliëf. Ze mailt die naar Van Rosmalen. Die legt de foto naast een beeld van het grote werk dat in Venlo is verdwenen en ziet dat er op het geveilde werk geen stickers zitten. Ook is de achterkant witter. Maar de signatuur en de titel zijn identiek. Op één cijfer na: een 2 is in een 9 veranderd. „Vrij opzichtig”, zegt Van Rosmalen. „Dit was het werk van Manders uit Museum van Bommel van Dam.”

Sotheby's schakelt de politie in. De afdeling zware criminaliteit van de Amsterdamse politie begint een onderzoek naar degene die het werk heeft ingebracht.

Het museum heeft de collectie Manders verzekerd bij Hienfeld Assuradeuren uit Amsterdam. Die betaalt in juli uit aan de eigenaar: ruim 1,1 miljoen euro. Mochten de kunstwer-

ken terugkeren, dan kan de verzamelaar ze van de verzekeraar terugkopen voor het uitgekeerde bedrag. Als hij dat niet wil, blijft de kunst eigendom van de verzekeraar.

Helende kunstliefhebber

Begin augustus krijgt Arthur Brand een telefoontje. Brand is mede-eigenaar van Artiaz, een kunstadviesbureau gespecialiseerd in het opsporen van gestolen kunst. De man aan de telefoon wil met hem praten. Op een terras in Amsterdam vertelt hij over zijn probleem. Hij zegt te goeder trouw drie kunstwerken te hebben gekocht. Eén daarvan heeft hij laten veilen bij Sotheby's. Het veilinghuis zou uiterlijk op 1 augustus uitbetalen maar komt niet over de brug. Toen is hij op internet gaan zoeken en ontdekte hij dat zijn drie reliëfs zijn gestolen. Wat te doen?

De man laat Brand de aankoopfactuur zien: drie Schoonhovens voor 100 euro. Brand heeft beloofd de naam van de verkoper niet te noemen: „Geen persoon, maar een instantie.” De man, die volgens *De Telegraaf* Ryan L. heet, vuurwapengevaarlijk is en een strafblad heeft, noemt zichzelf een kunstliefhebber, zegt Brand. „Hij wilde de twee overgebleven reliëfs niet in de fik steken. Ik heb hem ervan overtuigd ze naar de politie te brengen.”

Dat doet hij. Hij stopt de twee werken in plastic tassen van supermarktketen Dirk van den Broek en meldt zich op 14 augustus bij de politie in Amsterdam. Die arresteert hem en neemt de kunstwerken in beslag.

Rick Vercauteren, de museumdirecteur uit Venlo, is aan het kamperen in Zwitserland als hij op 15 augustus een telefoontje krijgt van de politie in Amsterdam. Of hij naar het hoofdbureau in de Marnixstraat wil komen om twee kleine reliëfs van Schoonhoven te identifice-

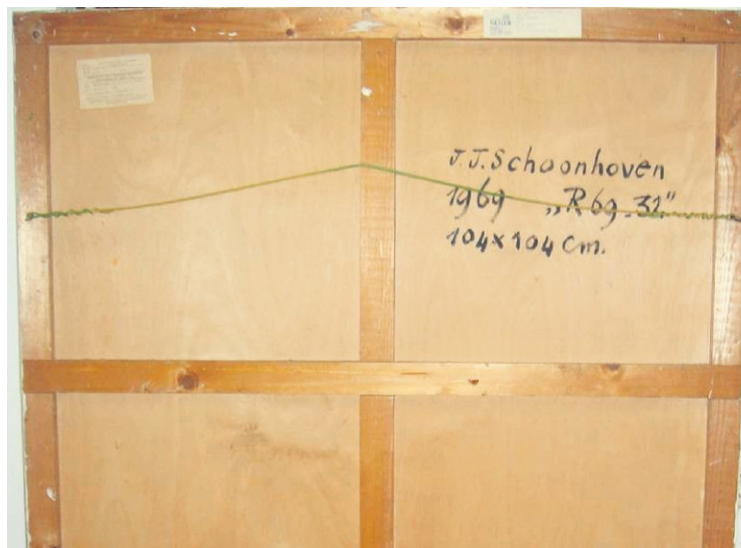
ren. Ook de derde gestolen Schoonhoven, het grote exemplaar, is „veiliggesteld”, zo vertelt de politie hem. Een medewerker van het museum stelt vast dat het inderdaad om de gestolen Schoonhoven gaat. De werken zijn vooral aan de achterzijde beschadigd. Maar gezien de ruwe werkwijze van de inbrekers, die ochtend in maart, is de conditie van de werken opvallend goed. Vercauteren: „Een euforische dag voor het museum.”

Een nieuwe eigenaar

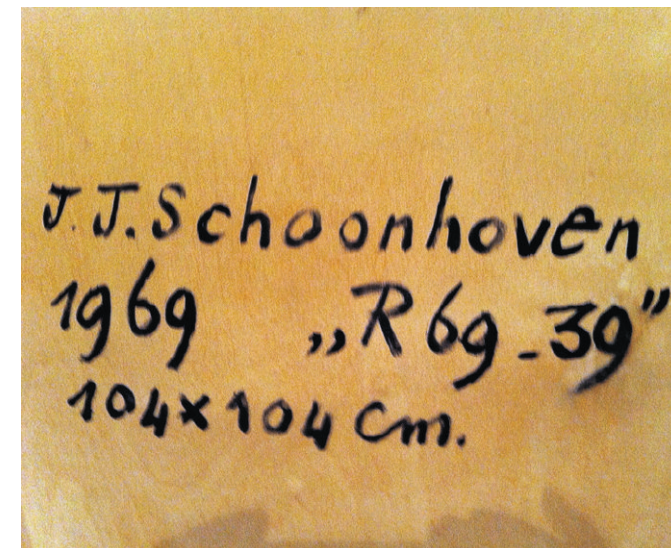
De politie Amsterdam levert de twee kleine Schoonhovens vandaag af bij Museum van Bommel van Dam. Na nader onderzoek gaan ze vandaar waarschijnlijk door naar Hienfeld Assuradeuren, de nieuwe eigenaar. Verzamelaar Manders heeft laten weten dat hij en zijn vrouw „de confrontatie met de gestolen kunstwerken niet aankunnen”. Hij houdt het geld.

De kunstroof is een strop voor de verzekeraar. Die keerde 1,1 miljoen euro uit. Dankzij de veiling bij Sotheby's is bekend dat de waarde van de werken aanmerkelijk lager ligt. Het grote reliëf van Schoonhoven bracht netto twee ton op, de twee kleine reliëfs en het werk van Rajlich, dat nog altijd zoek is, zijn samen minder dan twee ton waard.

Volgens kunstadviseur Johan Bosch van Rosenthal is het verschil niet zo vreemd: zeker zestig procent van de kunstwerken zijn hoger verzekerd dan de veilingwaarde. „Bij bruiklenen aan musea is er kans op schade. Bovendien is er een verschil tussen prijzen op veilingen en in de handel.” Volgens een andere kunstadviseur, Matthijs Erdman, is bij de waardering voor de verzekering ook sprake van een psychologische factor. „Eigenaren vinden het prettig om hun kunstwerken op een wat hoger niveau te verzekeren.”

De achterkant van R69-32, voor de roof. Foto Theo Manders

Hetzelfde reliëf, nu met vervalste titel. Foto Sotheby's

J.J. Schoonhoven

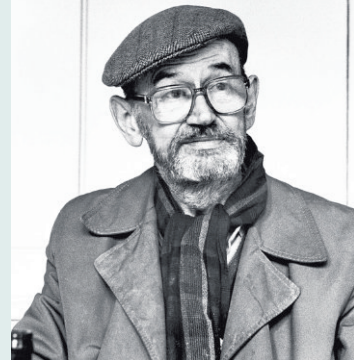

Foto Leo van Velzen

De minimalistische reliëfs van **Johannes Jacobus Schoonhoven (1914-1994)** dragen onpersoonlijke titels als *R60-27*, *R82-1* en *R62 Wit Structuur-reliëf*. Ze passen bij zijn kunstopvatting. De man die 33 jaar op de Centrale Afdeling Gebouwen van de PTT werkte, wilde zo goed als dat kon de aanwezigheid van de kunstenaar uit de kunst weren, hij was tegen „handschrift” en eigenlijk gewoon tegen al te veel ego in de kunst. Niet voor niets richtte hij samen met onder anderen Armando en Kees van Bohemen de Informele Groep op, later 'de Nulbeweging', als tegenhanger van Cobra, de kunstenaarsgroep met luidruchtige „kunstenaarsbeesten” als Karel Appel.

Strikt genomen was Schoonhoven een **zondagsschilder**: alleen in zijn vrije tijd werkte hij aan zijn verstilde witte reliëfs en zijn abstracte tekeningen. Toch kon hij, als semiprof, uitgroeien tot een van de weinige naoorlogse Nederlandse kunstenaars met internationale faam, voor wiens reliëfs grote bedragen worden neergegeld. In 2010 werd bij Sotheby's in Londen een werk van hem voor 814.000 euro verkocht.

Dat het veilinghuis in juni ook een **gestolen Schoonhoven** verkocht, toont volgens kunstadviseur Matthijs Erdman aan dat de kennis over deze kunstenaar nog niet wijdverbreid is. Erdman: „Bovendien is een object van 180.000 pond op een grote veiling in Londen qua waarde niets bijzonders. Dus wordt er weinig aandacht aan besteed.”

En hij kent nog een verzachtende omstandigheid voor de flater van het veilinghuis: „Alle minimal art lijkt natuurlijk erg op elkaar.”